

Аркадєва Ольга Олександрівна,
кандидат педагогічних наук,
ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
м. Київ, Україна

**ПИСЬМО: ВИВЧЕННЯ І ПОДОЛАННЯ ТРУДНОЩІВ
У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
З ОСОБЛИВИМИ МОВЛЕННЄВИМИ ПОТРЕБАМИ**

Труднощі в оволодінні писемним мовленням (читанням та письмом) завжди йдуть поруч. Наявність у школярів із особливими мовленнєвими потребами труднощів в оволодінні писемним мовленням спричиняють бар'єри у навчанні та перешкоджають оволодінню програмовим матеріалом, що негативно впливає на успішність учнів. Помилки як на письмі так і в читанні можуть носити випадковий та постійний характер. Якщо в першому випадку це наслідок випадкового збою в ланках, що забезпечують процес читання та письма і носять не стійкий характер. В іншому випадку йде мова про помилки, які повторюються на регулярній основі, тоді можемо стверджувати, що наявна дисграфія. Цей розлад писемного мовлення посідає важливе місце в галузі спеціальної освіти, оскільки рання діагностика та втручання можуть значно полегшити процес навчання для дітей з цими труднощами.

Дисграфія — це стійка неспроможність оволодіти навичками письма за графічними правилами (керуючись фонетичним принципом), незважаючи на достатній рівень інтелектуального і мовленнєвого розвитку і відсутності грубих порушень зору та слуху.

Проблему дисграфії успішно вивчають вітчизняні науковці та практики (Данілавичюте Е., Чередніченко Н., Ільяна В., Аркадєва О., Костюк Л., Стороженко Н., Костенко Т., Зубар О. А також закордонні колеги-науковці Джудіт Р. Гудман (Judith R. Goodman), Сюзанна Е. Кейн (Susanna E. Cain), Гаррі Шерман (Harry Sherman), Розалінд Фрід (Rosalind Fried), Томас Д. Кузьма (Thomas D. Kuzma).

Природа походження дисграфій складна, яка включає в себе недорозвиток або несформованість певних процесів, що забезпечують процес

письма. Тому спрямованість корекційної роботи має базуватися на принципах психолінгвосинергетичного підходу, а саме уточнення та встановлення причин і механізмів, які спричинили даний збій. Використовуючи збережені механізми потрібно синергетично скоригувати процес письма.

Підґрунтям читання та письма є достатній рівень розвитку:

- усного мовлення (розвиток усіх сторін мовлення: фонетико-фонематичної, граматичної, лексичної та зв'язного мовлення);
- психічних функцій і операцій, що забезпечують навичку письма (зорове та слухове сприймання, увага, пам'ять та контроль, зорово-просторова орієнтація, сукцесивні та симультанні синтези);
- рухової сфери (графомоторної функції, дрібної моторики рук);
- емоційно-вольової сфери (сформованості загальної поведінки, регуляції, саморегуляції, контролю за діями, мотивів поведінки).

Про наявність дисграфії в учнів з особливими мовленнєвими потребами свідчать стійкі помилки на письмі: змішування букв (графем), котрі відрізняються за тонкими диференційними ознаками (м'якості-твердості, дзвінкості-глухості; звуків, схожих за способом та місцем творення); пропуски голосних і приголосних звуків; складів; уподібнення графем та складів (повторення графем чи складів в одному слові); перестановка звуків або складів у словах; додавання зайвих графем чи складів до слів; заміни графічно схожих літер (в-з, к-ж та ін.); дзеркальність зображення графем; неправильна реалізація флексій (узгодження закінчень в словах).

Помилки при дисграфії є стійкими і можуть зустрічатися у різній кількості і при цьому мати кілька механізмів порушення. Виділяють 3 основні механізми виникнення помилок: **акустико-артикуляційний** (порушення фонематичних процесів, змішування опозиційних приголосних за акустико-артикуляційними ознаками ([б]-[п], [д]-[т], [с]-[з], [ш]-[с], [т]-[т'], [л]-[л'] та ін.), **моторний або кінетичний** (порушення графомоторної функції), **оптичний** (порушення зорових функцій та операцій і зорово-просторових уявлень). Труднощі, які виникають при дисграфії можуть існувати як ізольовано, так і

супроводжувати первинні порушеннями мовлення.

Логопедична робота з подолання дисграфії включає 3 етапи. Перший – діагностичний: виявлення труднощів письма або схильність до нього; визначення недостатньо зрілих функцій і операцій, що забезпечують процес письма. Другий – корекційно-розвитковий етап, спрямований на подолання труднощів, що спричинили дисграфію. Останній, заключний етап – контрольний: перевірка знань та вмінь учнів. Важливо сформувані всі передумови в оволодінні навичкою письма. На кожному етапі роботи використовуються такий популярний метод корекційно-розвиткової роботи як різні види диктантів. А саме: графічні, попереджувальні, словникові, вибіркові, творчі, вільні та контрольні диктанти. В залежності від виду дисграфії та механізму порушення обирають той вид роботи, який буде найбільш ефективним.

Все більшої популярності набирає використання сучасних технологій в роботі з дітьми особливими мовленнєвими потребами, що розширює і дає більше шляхів подолання труднощів при дисграфії, а саме: використання спеціальних програм і додатків, які допомагають дітям тренувати навички письма. Застосування електронних пристроїв для диктування тексту або використання клавіатури для обходження бар'єрів, що створюються в процесі оволодіння письмом.

Попри все потрібно шукати індивідуальні шляхи та підходити для подолання дисграфій та труднощів, що виникають в дітей при оволодінні письмом.

Література

1. Аркадьєва О.О. «Корекція Дисграфій» [Електронний ресурс] / Л.І. Трофименко, В.М. Ільяна, З.С. Пригода, Г.В. Грибань, О.О. Аркадьєва // Програма з корекційно-розвиткової роботи «Корекція мовлення» для підготовчих, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх шкіл для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (відповідальна за випуск Трофименко Л.І.) – (Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (№ 1148 від 26.09.2016р.) <http://mon.gov.ua/>

2. Бондаренко М. Збірник логопедичних диктантів / М. Бондаренко. — К.: «Вид.група «Шкільний світ», 2015. — 104 с. — (Бібліотека «Шкільного

світу»).

3. Блінова Г. Й., Пічугіна Т. В. Дидактичний матеріал для подолання вад письма у дітей. – К.: «Благовіст», 2004.

4. Дяченко К. Г. Інновації в корекції писемного мовлення молодших школярів. – Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2013. – 320 с.: іл.

5. Мамот Т. Л. Корекція дисграфій: методичні рекомендації. – Тернопіль: Навчальна книга. — Богдан, 2015. – 16 с.

Бабяк Ольга Олексіївна,

канд. псих. Наук, ст. д.,

завідувачка відділу психолого-педагогічного супроводу

дітей з особливими потребами

ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України,

м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

У сучасному суспільстві зростає усвідомлення важливості емоційного інтелекту як необхідного елемента для формування гармонійної та соціально адаптованої особистості.

Для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) емоційний розвиток є критично важливим, оскільки він впливає на їхню здатність інтегруватися в суспільство, підтримувати міжособистісні стосунки та адаптуватися до соціального середовища.

Проблематика емоційного розвитку щодо дітей з особливими освітніми потребами частково розглядалася українськими та зарубіжними науковцями (О. Бабяк, Т. Вісковатова, А. Душка, І Недозим, О. Заширинська, Г. Фадіна, та ін.). У висновках досліджень окреслені небажані тенденції, що спостерігаються в розвитку емоційної сфери таких дітей, а саме: підвищення фрустрації, емоційної напруги, депресивності, ситуативності поведінки, нестійкості, нестабільності емоційних проявів, розладу адекватності емоційного реагування тощо. Проте, не зважаючи на багато розв'язаних проблем, питання розвитку емоційного інтелекту цих дітей залишається не вирішеним. [2]

Варто зауважити, що емоційний інтелект включає в себе вміння